

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

THE JEWISH QUARTERLY REVIEW

APRIL, 1898

ISAAC B. SAMUEL'S COMMENTARY ON THE SECOND BOOK OF SAMUEL

AMONG the large number of interesting works which the hands of editor and printer have not yet disturbed out of the dignified repose and classic seclusion of the MSS. shelves in the British Museum is an Arabic Commentary on the Second Book of Samuel, by an author bearing the name of Isaac b. Samuel has-Sefardi. Not that a knowledge of the author and his work has altogether escaped the scrutiny of the learned. The greatest and most venerable Hebrew bibliographer of the century seems indeed not to have seen the volume itself, but he has—as may be expected—found a good deal on the subject elsewhere¹. Another great student, now no more amongst us, actually had the MS. in hand, and—in part, at any rate—read it². But the amount of attention that has hitherto been bestowed on our author has been so slight that a very considerable error regarding the time of his activity has so far remained undetected. Instead of properly locating his existence at the end of the eleventh and the beginning of the twelfth century, he has been assumed to have flourished at no earlier date than about the year 1380 of the Christian era.

¹ See the references to Prof. Steinschneider in *מזכרון* further on.

² See J. Derenbourg in *Revue des Études Juives*, vol. V, p. 139.

It is, however, in any case a serious matter to disagree with Prof. Steinschneider on a question of bibliography, the more so, if the disputant on the other side is one who, though not a pupil, is most assuredly a most grateful disciple¹ of the master from whom he, in the present instance, is compelled to differ. It will, therefore, be necessary to make a full and clear statement of the whole case, and to produce the argument in a sufficiently cogent form so as to justify the proposition that the author of the Commentary with which we are now dealing lived about 250 years earlier than has been hitherto supposed.

In המוכיר, or *Hebräische Bibliographie*, vol. XIX, 131-136; XX, 7-12, 39-40, 61-65, Prof. Steinschneider gave an account of a MS. Commentary on the Prophets, by an author of the name of Abraham b. Solomon. Among the numerous references to authorities found in that work the name of Isaac b. Samuel has-Sefardi is not infrequently met with. Of the actual quotations from this author Prof. Steinschneider only communicates one², which is also found *verbatim* in the present MS.; but in vol. XX, p. 10, mention is made of Isaac b. Samuel's comments on 2 Kings ix. 13, where a (supposed) reference to al-Harizī is to be found. By way of establishing a fixed date for our author, Prof. Steinschneider recalls a note contained in a Bodleian MS. (Cod. Hunt, 185³), where an Isaac b. Samuel has-Sefardi is spoken of as having lived in the year 1380⁴. In this way the conclusion is not unnaturally arrived at that our author's time of activity lay in the latter part of the fourteenth century.

A perusal of Isaac b. Samuel's Commentary on the Second Book of Samuel leads, however, to an altogether different conclusion. The list of authorities quoted by

¹ How, indeed, could bibliographers of a younger generation help learning, at almost every step, from the author of nearly as many excellent catalogues as there are decenniums in a century?

² Op. cit., vol. XX, p. 63.

³ Dr. Neubauer's *Catalogue*, 628.

⁴ Neubauer gives the date הקס (A. M. 5160 = A. D. 1400).

him (*vide infra*) carries us at the most to the threshold of the twelfth century, and not a whit further, Nathan b. Yehiel and Moses ibn Jikātilla being the latest authors referred to. It is entirely inconceivable that such a well-informed and industrious writer as Isaac b. Samuel should, if he had lived in the fourteenth century, have omitted to refer to Abraham ibn Ezra, the Kimḥis, and a considerable number of other great writers, whose learned labours fall in the twelfth and thirteenth centuries. The internal evidence of the Commentary before us, therefore, points unmistakably to an author who flourished in the earlier part of the twelfth century. Nor are we left without external evidence as to the existence in the earlier part of that century of a prominent personage bearing the name of our author. A "Dayyan" יצחק ביר' שמואל הכפרי is found as a signatory at the foot of two Caïrene Hebrew-Arabic deeds published by Merx, in *Documents de Paléographie Hébraïque et Arabe*, the first of these deeds belonging to A. D. 1115, and the second to A. D. 1124. The suggestion lies, therefore, very near that the author of the present Commentary is to be identified with this Isaac b. Samuel rather than with any later authority of the same name. There is, indeed, ample evidence to show that there have been, at different dates, at least three personages of the same name; for besides the Isaac b. Samuel has-Sefardi of Merx's *Documents*, there was, according to Zunz (*Literaturgesch. der Syn. Poesie*, p. 262), another who composed hymns very early in the fourteenth century, and we have already seen that in Cod. Hunt, 185, a third Isaac b. Samuel has-Sefardi is referred to as having lived rather near the *end* of the fourteenth century if not also at the beginning of the fifteenth century. But it has been shown that the internal evidence of the Commentary makes it imperative for us to identify our author with the earliest of these three, rather than with any other bearer of the name.

The difficulty that yet appears to remain lies in the

reference to Al-Ḥarizī which Prof. Steinschneider noticed in a quotation from Isaac b. Samuel in Abraham b. Solomon's Commentary¹. The explanation which suggests itself most readily is that the mention of Al-Ḥarizī is to be ascribed to Abraham b. Solomon himself, and that it had been mistaken for Isaac b. Samuel's remark on account of its apparent connexion with the actual quotation from our author. But it is in any case altogether inadmissible that an author who mentions no later authorities than writers of the eleventh century in a lengthy Commentary on 2 Samuel, should refer to Al-Ḥarizī in any other of his works, or even be connected with personages who lived in the fourteenth century.

Our author may, therefore, safely be assumed to have flourished in the earlier part of the twelfth century, and at no later date. He must, in fact, be regarded as the successor in Biblical exegesis of Yehudah ibn Balaam and Moses ibn Jikātilla. He stands between what may be called the early classical school of Saadyah Gaon and Abu'l-Walīd ibn Jannah, and the later not much less brilliant and fruitful period of Ibn Ezra and the Kimḥis. Isaac b. Samuel was, it must be admitted, less original than eclectic. He was a most careful student of the best authorities who had preceded him, and in by far the larger number of cases he noted down the exegetical and grammatical remarks of his masters rather than his own. But it is precisely in this that the great value of his Commentary lies. His work is literally stocked with well selected references to the early grammarians and commentators. It will also be seen later on that he has preserved for us no less than three lengthy passages from Saadyah's otherwise all but lost Commentary on the

¹ The MS. described by Prof. Steinschneider is now, as far as I have been able to make out, in the Bodleian Library (Neubauer, No. 2484 B). But if so, there must be a typographical slip in Steinschneider's reference, for neither Isaac b. Samuel nor Al-Ḥarizī are there mentioned in connexion with 2 Kings ix. 13.

Pentateuch, and that he also presents us with quotations from some lost or, at least, almost unknown early works. It is on this ground mainly—though not entirely—that a publication of the whole work is greatly to be desired¹. Its value as a textual authority for future critical editions of the early grammarians and commentators can hardly be exaggerated; and it will, I think, also be found that our author is not entirely without merit when he speaks in his own name.

But it is now time to give some account of the MS. itself, and then to proceed to a detailed statement on the authors and works that are referred to in the Commentary.

The material used is paper, and the dimensions are about $9\frac{7}{8}$ in. by $6\frac{3}{4}$. The number of extant leaves is 193, and there are twenty-seven lines to a page. Besides the missing portion at the beginning, there are lacunae after foll. 8, 27, 45, 64, and 113. Some of the preserved leaves are also more or less badly damaged. The quires, which originally consisted of ten leaves each, are marked by catchwords at the end, and also signed with Hebrew letters on the last and first pages respectively. It is written in a good Oriental Rabbinic hand of the sixteenth century.

Of the Hebrew text of the Second Book of Samuel, on which the Commentary treats, only the opening words of the verses are given, but a complete Arabic translation (generally in small sections) precedes the respective portions of the Commentary.

The first extant words (in comments on ch. i. v. 21) are:—
ימסח קט ברהן ולא דלך • וקיל פי בלי אנה מן בלול בשמן כחית וחו
קול אלתרגום פיה דמשיח כרבמישחא.

At the end is the following colophon:—

כמל תפסיר ספר שמואל אלנבי עליה אלסלם ממא צנפה רבינו יצחק
ביר' שמואל הספרדי זללה וקעד פיה אחצאר מחאסן אקואל פצלאל אלמפסרין
רצי אללה ענהם • ואחצאר איצא מא ופקה אללה תע' לידה ואחצרה כאטרה

¹ The present writer may, possibly, himself be able to prepare an edition of the whole work.

מן מעני גריב ותפסיר עזיב • ברוך יי לעולם אמן ואמן: ימלוך יי לעולם
אמן ואמן:

i. e. Finished is the Commentary on the Book of Samuel¹ the Prophet, peace be upon him; composed by our Master Isaac b. Rabbi Samuel has-Sefardi, may his memory be recorded for life eternal. His aim was to bring forward in it the best utterances of the most renowned commentators, may the Lord's favour be with them, and also to bring forward that which God has graciously shown to himself and presented to his mind of strange meanings and wondrous explanations. Blessed be the Lord for ever and ever. May the Lord reign for ever and ever. Amen and Amen!

Immediately below the above colophon:—

חם ונחתם עלי ידי מיכאל בר דוד הנצב

It may also be noted that the scribe has not infrequently filled up a blank at the end of a line with the first letter (מ) of his name (Michael). So e.g. fol. 1 a, l. 1; fol. 8 a, l. 5; fol. 15 b, l. 3.

List of authorities quoted in the Commentary:—

1. Sherira Gaon, on fol. 42 b (in the comments on ch. vii. 23), the passage being as follows:—ראי אלמפסרין אלמתקדמין פי הדא אלפסוק אן אלהיו הנה יעני אלבארי שבחאנה • קאל הכרי כאנה אשרך תע' דאתה מעהם פי אלננאה ואן כאן הו תע' רבהם וכאלקהם • וקיל הדא פי דראש וקע פי אני וזהו הושיעה נא אלמקול פי איאם אלסוכה • ראית דלך לרב שרירא גאון זל פי תשובה.

2. Hai Gaon on fol. 33 (relating to שור ומריא in vi. 13), and on foll. 158 b, 162 a (where the כתאב אלהאוי is quoted in connexion with ch. xxii, vv. 34 and 46 respectively); see also lower down under Saadyah.

3. Saadyah Gaon is referred to pretty frequently in the latter portions of the Commentary. But it will suffice to give here in full the three hitherto unknown longer

¹ The First Book of Samuel, therefore, originally formed an integral part of the work.

passages which have already been alluded to, and then to refer to a mention of Saadyah in conjunction with Hai Gaon:—

I.

(Foll. 134 b—137 a. On 2 Sam. xxi.)

אעלם אן הדה אלקצה פיהא מסאיל כחירה והי משכלה וקר חכלם פיהא
סייד אלמפסרין רבינו סעדיה גאין זכ' לב' פי תפסיר פרשת ואתה תצוה פי
קצה אלמאורים ואלתמים בכלאם וגו' קר חאט פיה במעטם אנראצ'הא • פראית
אן אתבת קולה ההנה ברמתה¹ ובעד דלך אנכת מעני כל פסוק בחסב מא
יקחציה • קאל זכ' לבר' ונרי פי הדה אלקצה תסעה מסאיל • אלאולי • והי
אעטמהא פי אל נפס כיה יכטי שאול ויקתל אולאדה ואולאד אבנתה בכטיתה •
ואלתאניה • וכיה תכלץ מפיבשת והל כאן בלאצה מחאבאה לה • ואלתאלתה •
מן אלכמסה אלמקתולין הל הם בני מרב או בני מיכל • ואלראבעה • פי אי
וקת קתל שאול אלגבעונים • ואלכאמסה • ואי שי מעני בקנאתו לבני ישראל
ויהודה • ואלסאדסה • למ קאל והגבעונים לא מבני ישראל המה • ואלסאבעה •
כיה תאכרת אלמטאלבה אלי דלך אלוקת • ואלתאמנה • כיה גאז תרך
אלמקתולין מן אול אלצ'ף אלי אברה • ואלתאסעה • ולם תאכר דפנהם איצא
אלי אבר אלצ'ף • וינבני אן נניב עלי כל ואחדה מן הדה אלמסאיל ונקול •
אמא אלמסאלה אלאולי אלעטמי והי כיה יכטי שאול ויעאקב בניה ובני
בנאתה בכטיתה • פאנא נקול אן שאול ובניה ובני בנתה אגמעין קתלו
אלגבעונים • והדא מנצוין מצדר בה פי אול אלקצה ויאמר יי אל שאול
ואל בית חדמים וג' פקד פצה באן אנשי ביתו אנשי דמים • וימאזן הדא
אלגואב שעבה מן² אלמסאלה אלראבעה והי אן כאן קתלה ללגבעוני' מע
קתלה לנוב עיר הכהנים כמא סאנשרח³ ומעלוס אן גנדה חיניד אמתנעו
מן קתלהם כמא קאל ולא אבו עבדי המלך לשלח את ידם לפגע בכהני יי •
פלנא שאול חיניד אלי אהל ביתה ואל דואג פעאנווה פאמא דואג פמנצוין
מן קצה נוב • ואמא אלבית פמנצוין ההנא ואל בית הדמים • ולעלהם

¹ See the translation, p. 400.

² See the translation, p. 401.

³ Note the prefix סא to indicate the future instead of simply ס (ס). The addition of the "mater lectionis" א is also found in an Egyptian Arabic MS. of the twelfth century, recently acquired by the British Museum. Many other MSS. of a similar origin will probably be found to exemplify the same spelling. In Wright's *Arabic Grammar*, vol. II, p. 18, only the forms سَف, سَو, and سَي are recorded.

אן יכונו זמאעה • ולכן מן מאת מנהם קבל אלמטאלבה סקט דכרה ווקעת אלמטאלבה עלי אלאחיא • ואל גבעונים סבעה ¹ • פלדלך קאלו יתן לנו שבעה אנשים מבניו וכראך לו בקי ממן קתלהם עשרה או כמסה כאן אלתמאם כדלך • וגואב אלמסלה אלתאניה אלתי ימן פיהא אן דויד האבא מפיבשת פלם יקתלה • פנקול באן מחאבאה למ תכן לאנה מן אלאצל למ תבין לה גנאיה ² לאנה כאן לה כמס סנין פי וקת קתל שאול כמא קאל בן חמש שנים היה בבוא שמועת שאול ויהונתן מיורעאל • פאדא כאן אלאמר הכרי למ קאל ויחמל המלך על מפיבשת • פנקול אן תזכיה אלזכי ותבריה אלברי תסמא חמלה וחיסה ³ כמא קאל יחס על דל ואביון • וקאל איצא ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו בחמלת יי עליו • וקאל איצא וחמלתי עליהם כאשר יחמל איש על בנו העבד אתו • והם צאלחין וואפק דלך עהד דויד ויהונתן איצא ולדלך קאל על שבעת יי אשר בינתם • ולא ינכר אן יכלץ אלברי בחזתין ותלתה • ואמא אלכמס בנין פהם בני מרב עלי אלחקיקה ולדלך קאל מצמרא אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחלתי • וקד אצמר אשר ילדה מרב לאן תוויג מרב כאן מן אלאצל לעדריאל כמא קאל ויהי בעת תת את מרב בת שאול לדוד והיא נתנה לעדריאל המחלתי לאשה • ואנמא נסבו אלי מיכל לאנהא רב־תהם • כמא עלמנא אן משה אבן יוכבד באלולאד ואבן בנת פרעה באלתרביה כמא קאל ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן • ואן עובד אבן רות באלולאד ואבן נעמי באלתרביה כמא קאל ותקח נעמי את הילד ותשיתוהו בחיקה וג' וקאל ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי • כדאך האולי אלכמסה בני מרב באלולאדה והם בני מיכל באלתרביה • פאן קאל קאיל נרי מרב בעד מלך שאול כאנת בתולה לאנה דכרהא לדויד פכיף כאנו אולאדהא פי זמאן שאול באלנין וגמיע מרתה סנתין • פנקול אן שאול אנמא דכר מרב לדויד עלי סביל אלסוהו ואלנפלה למא כאן יערץ לה מן אלאכתלאט • פקאל לה הנה בתי הגדולה מרב אתה אתן לך לאשה • פלמא כאן וקת אלתחציל וגדוהא מזונה לעדריאל מן זמאן טויל לאנה קאל ויהי בעת תת את מרב בת שאול לדוד והיא נתנה לעדריאל המחלתי וג' פקולה נתנה ידל עלי כבר מתקדם • ולו כאן פי וקתה לקאל ויתנה שאול לעדריאל • פאדא כאן אלניץ ידל עלי אן תוויג

¹ See the note on the translation, p. 401.

² It will be seen that the scribe has not employed the diacritic points consistently.

³ Probably to be pronounced חִיקָה (from חָיָה; not from חַיָּה, which would require חִיקָה). See Levy, *Neuhebr. und Chald. Wörterbuch*, vol. II, p. 45.

מרב מתקדם אסחקאס אן יכון קבל דאך בעשרין סנה באלתקריב חתי יכנו
 כמסה אולאדהא בני עשרין סנה וחואליהא • ודלך אן שאול אקל מא כאן
 לה חין מלך נב סנה לקולה בן ארבעים שנה איש בשת בן שאול במלכו וג'
 פפי תלך נב סנה זונהא לעדריאל וולדת לה האולי אלכמסה • וכדלך קאל
 פיה אלחרגום וית חמשה בני מרב דרביאת מיכל בת שאול דילידת לעדריאל
 וג' • וגואב אלמסלה אלראבעה פי אי וקת קתל שאול אלגבעונים • פנקול פי
 וקת קתלה לנוב עיר הכהנים • לאן אלגבעונים כאן כתירין מנהם יכדמון
 אלמזבח כמא קאל חטבי עצים ושאבי מים לבית אלהי • וראינא שאול
 באלג פי הלאך נוב מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי
 חרב • פמן לס יסתבק אלבהאים לא יסתבקי אלעביר • פאדא כאן הכדי
 פכיף סלמו האולי פנקול אן לים בלהם כאנו יכדמון אלמזבח בל בעצהם
 יכדמון אלאמה כמא קאל ויתנם יהושע ביום החוא חטבי עצים ושאבי
 מים וג' פאלדין כאנו יכדמון אלעדא סלמו • וגואב אלמסלה אלכאמסה •
 איש מעני בקנאתו לבני ישראל ויהודה • פנקול אן הדה אלמתבת עלי ראי
 שאול אנה כאן ענדה קתל אהל נוב גירה ללאמה לילא יתגרא עלי מלכהא
 במעונה מן יבֶּרג עליהא כמא קאל כי קשרתם כלכם עלי וג' וסאיר אלקצה •
 וגואב אלמסלה אלסאדסה • לס קאל והגבעונים לא מבני ישראל המה • והו שי
 מערוף: • פנקול למא תנאפלו אלכהנים ען אלמטאלבה והם כאנו אחק (?) •
 ולכנהם שפקו עלי אלאמה והאולי לס יגפלו אשהרהם אלכתאב • באן אלסבב
 פי מטאלבתהם אד לים הם מן בני ישראל פישפקו עליהם • וימכן אן יכון
 להדא אלסבב יכתב ינתן לנו מקאם יתן לנו ירמו פיהא האולי אלסבעה כופר
 אלנתינים אלדין הם גבעונים עלי מעני ויתנם יהושע • וכדאך יכתב איצא
 אין לי כסף וזהב • מקאם אין לנו • עלי תקצי אנה לו בקי מנא ואחד לטאלב
 באלקיאד¹ • וגואב אלמסלה אלסאבעה • לס תאכר אלמאמר אלי הדא אלוקת •
 פנקול מעלום אן קתל נוב פי אכר מדה שאול וימכן אן יכון הדא אלמאמר
 פי אול מלך דויד עלי ישראל • פלם יוגד פי אלקום מן יתמארה בעבו'
 זרה • פיוכן בסבבה ועצר את השמים • ולכן חוסבו בסבב שפיכות דמים •
 כמא קאל ולארץ לא יכפר וג' פלמא צח קאל להם דויד ובמה אכפר • עלי
 לפט לא יכפר • חיארתה ובֶּרְכוּ את נחלת יי • לאן אלברכה שבע • פיציר
 מכאן אלרעב שָׁבַע • וגואב אלמסלה אלחאמנה • לס תאכר דפן האולי
 אלסבעה אלציף כלה חתי אחתאנת אם בעצהם אלי סתאיר וחראם לחפצהם
 כמא קאל ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור וג' פנקול

¹ See the note on the next page.

אן סביל מן יקחלה אלסלטאן לא יגזר אחד אן יתקדם אליה ולא ידפנה
אלא בארן אלסלטאן פלם יעלם דויד בבקאהם אלי דלך אלוקת • ובקו
מלקיין לא מצלובין כמא קאל ויפלו שבעתים יחד • וימכן אן יכן אנמא
יכתב ויפלו שבעתים לאנהם צרבו אוסאטהם פצאר כל ואחד קטעתין
פצארת אלסבעה סבעתין • פלמא עלם דויד בדלך כמא קאל ויגד לדויד
את אשר עשתה רצפה וג' אנכר דלך ואמר בדפנהם ודפן אבאיהם פי מא
בין מקאברהם כמא קאל וילך דוד ויקח את עצמות שאול וג' • וגואב
אלמסלה אלתאסעה • אן קולה ויעתר אלהים לארץ אחרי כן לים הו ראנע
עלי דפן אלעטאם לאן דאך פי אול אלשתא • ולו דאם אלגוע אלי דלך
אלוקת לתמת אלסנה אלארבעה גועא איצא • וכיף ינוז אן ידום ואלקיאד¹
קד תקדם פי אול אלציף כמא קאל והמא המתו בימי קציר • ולכן קולה
ויעתר אלהים ראנע אלי קתל אלסבעה נפר אד הו אלגרין ואלמאכור בה
ואלמפעול • אלי הנא כלאמה זכ' לבר'.

II.

(Or. 2388 b. Foll. 164 b—166 a. On 2 Sam. xxii.)

וקד פסר איצא הדה אלשירה רבנו סעדיה ראם אלמתיבה אלפיומי זכר'
לבר' פי פרשת ויהי בשלח קבל תפסירה לשירת ויושע • קאל קד ינבני
אן נעלם אנה אדא קאל מיד כל אויביו פקד דבר שאול פי גמלתהם •
ולכן אלכתאב אנמא פרדה לאנה כאן אשד מנהם ואצעב • ומתל הדה
אלתפריד לואחד מן גמלה קול יהושע ללמרגלים לכו ראו את הארץ ואת
יריחו • אעלמנא אן יריחו כאן אצעב אלבלאד • ונטירה איצא קולה קול
י' יחיל מדבר • תם פרד בריה מא מן גמלה אלברארי וקאל יחיל י' מדבר
קדש • לאנהא כאנת אצעב עלי אלקום מן גמיעהא • ונטירה איצא קולה
שרץ ארעם צפרדעים • פקד עם הדה אלקול מנאזל אלמלוך ואלעאמה •
תם פרד בחדרי מלכיהם • לאנה אנל ואעטם • תם קאל מגני וקרן ישעי
וגו' • הדה אלי' אלפאט אלמדכורה פי צדר הדה אלשירה הי אלי' מעאני
אלתי קדמנא אנהא תכלאן אלאמה באללה • וינבני אן נביין אלמעני אלדי
יעמהא תם נשרחהא ואחדה ואחדה • פאמא מא יעמהא פאן אלמעני פי
תמתיל נצרה אלבארי תעאלי באסמא אלנבאל • פאנה אראד בה כמא אן

¹ Evidently used here in the sense of "judgment" or "retribution";
قِيَاد, or more frequently قِيَادَة, expresses, properly speaking, the act
performed by a قَائِد (gubernator, praefectus).

אלגבאל תכן למן ילגא אליהא ותחפטה ותצונה מן אל חד' ואלברד ואלמטר ואלוחש וסאיר אלמור אלמודיה • כדאך אללה גל גלאלה יעז אוליהא ויצונם מן גמיע אלפאת • והדא מסתעמל פי מא בין אלנאס אד יכאטבון סלאטינהם באן אללה קד געלך כהפא ומלגא ללעזיף לא יתוהמון מן דלך אנה חנרא או גמאדא • ואבאינא יביינן פי אקואלהם אן הדה אלמוצופאת כלהא תחנב ותסתר אד יקול סלע ישכון ויתלונן על שן סלע ומצודה • ואמא שרח אלי' אלפאט פהי אן אלמומן ינב עליה אן יומן באללה תבארך ותעאלי בי' פנון • אלאול באנה אזלי לא אבתדי לה • ולקב אלנבי הדה אלצפה באסם סלעי • לאן גמיע מא פי אלארץ ינתקל מן מכאן אלי מכאן כלא אלסכור אלעטאם • ואלפן אלב' יומן באנה אלמחיט בגמיע אלאשיא והי קאימה אלתאבתה בה לקב דלך אלנבי באסם מצודתי • לאן אלכהף יחית במן אוי אליה אלכלק ומטהרה • ולקב דלך בקולה מפלטי לאן טהור אלשי פי גנה אבאינא ילקבונה באסם פילוט כמא קאל תפלט פרתו וגו' • ואלד' אלהי יעתקד אנה אלאה לה עליה דין • והו אן יפעל מא אמרה בה עקלא או סמעה : ואלה' צורי • מחץ אלסם צואן • ואלמרדא בה אלאעתמאד פינב אן יעתמד עליה וירצי במא קצאה ולא ינתאר מעה מן באב אלתדביר שיא אכרא לאן צור עלי הדא וקע אד יקול הצור תמים פעלו • ואלו' אחסה בו אלדי אסתכן אליה • ינב עלי אלמומן אן יסתעמל נפסה פי מא שרעה אללה עליה על יד רסולה כמא קאל כל אמרת אלוה צרופה מן הוא לכל החוסים בו • וקאל ההנא האל תמים דרכו וגו' ולמא קאל והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם יי • קאל תבעה שארית ישראל לא יעשו עולה וגו' • ואלו' קרן ישעי רכן אלגיאית • ינב אן יעתקד אלמומן אללה סיגית קומה ויכלצהם מן הדא אלשעבוד אלדי הם פיה ויפי להם בעהדה פי ימות המשיח כמא קאל ושם דרך אראנו בישע אלהים • ואלח' משגבי ויעתקד אנה ימנע ענהם חרוב אלסם אלתי תקבל מע גוג ומע ראיומו שרהם¹ • לאן אלשיגוב אלי הדא ישיר אד יקול ממתקוממי תשגבני • ואלט' באן אללה יתיב אלצאלחין אלתואב אלדאים פי אלאכרה אלדי לא ינקטע • ולקב הדא באסם מגני • כמא קאל אללה לאברהם אנכי מגן לך וגו' • ואלו' יומן באנה שדיד אלעקאב למן כפר בה ועצאה • וכמא הדא אלבאב מנוסי לאן אלצאלחין חנייד יכין מהרבהם אלי אללה פיניהם מן שדה אלעקאב כמא קאל אלנבי ומנוסי ביום צרה • וקאל אלפסאק ומה תעשו ליום פקדה וגו' בל לא יזדון מהרבא ילגון אליה לקולה והיה הנס מקול הפחד

¹ Apparently a translation of רעם רועי רעם.

יפול אל הפחת וג' • תם וצף מא נאלה הו פי נפסה וינאל ישראל מן כי אפפוני וג' אלי ישלח ממרום וג' אלזמלה אלתי תצמנתהא הדה אלפואסיק הי אן אלעעדא חאטו בדויד ובאל אמה מתל תיאר אלמא ואלואד וקד מתלהם אלכתאב פי גיר הדא אלמוצע בדלך • אד יקול ולכן הנה יי מעלה עליהם את מי הנהר וג' • פנאלהם מן דאך אלמכיץ ואלכוף פידעון אלי אללה פיתנלא פי צורה מְקַתְדֵר יטהר קדרתה פי גמיע אקטאר אלעאלם פי אלסמא ואלסחאב ואלמלאיכה ואלריאח ואלנור ואלטלאם ואלמא ואלארץ ובני אדם כמא גמע דלך פי גמלה אלפואסיק פלא יבא שי מן אלעצול ואלאנואע אלכבאר אלא וקד טהר פיהא קדרתה • ואן תתבעת הדא פי קריעת ים סוף וגרתה כדאך בפואסיק תשהד לכלבאב • וכדאך יום מוקף הר סיני • וכדאך יום וקף אלשמם ליהושע • וכדאך יום חרב דויד פי בעל פרצים • וכדאך יכון פי יום מלחמת גוג • לכל פן מן הדה אלפנון פואסיק תאידה • ואנמא אקתצרת ההנא פאתית באלזמלה • ופי מא בעד הדא חכא כיף שרפה וכיף ישרף אלאמה ויבלצהא ויקויהא וינצרהא עלי אעדאהא • פקאל ישלח ממרום וג' אלי אכר אלקצה • מגדול וג' פוצע אלנעמה עלי צרבין אַמַא באסתחקאק או בפצל • פקאל פי באב אלסחתינאב מגדול ישועות • ופי באב אלפצל ועשה חסד • ולדאך לם ילחק באלונוב עד עולם • לאן אלאסתחקאק לא ידום לנסל אלצאלח כמא הו לה אד ימכן אן ינתקל ולדה ען מתל פעלה • ואמא אלפצל פהו ידום לאנה מן שאן אללה תבארך ותעאלי ואלאליק בה כמא קאל וחסד יי מעולם ועד עולם על יריאיו וצדקתו לבני בנים • אלי ההנא כלאמה ז"ל.

III.

(Or. 2388. Fol. 169 b. On 2 Sam. xxiii. 1-7.)

ווגדת רבינו סעדיה גאון פיומי זכ' לבר' קד פסר הדא אלפצל אלי ובלעיל פי אול פראסה וארא קאל • קאל דויד כי לא כן ביתי עם אל • מענאה כי לא כן לבר ביתי עם אלי ושרח הדא מן אול אלקצה • קאל אמר אלהי ישראל • יעני רב אלעאלמין תעאלי הו מעתמד ישראל כאטב וקאל באן לימלך¹ עלי ג' דרנאָת פּי אלנאם • אולהא מושל באדם והם סאיר אלמלוך אלדין סוא אלמוחדין • כאל פראענה אלאואיל ומן כאן בעדהם • קאל צור ישראל אנהם לי וסמאהם מושל באדם אנהם עאמה געלהם מדברי קום

¹ So the MS.; to be read *لِيَمْلِك* or *لِيَمْلِكْ*, "because that he surely appoints kings," &c.?

למא אונבת חכמתה והם לה מלוכא • ואלדרנה אלתאניה מלוך אלצאלחין • קאל פיהם צדיק מושל יראת אלהים • יקול אללה ולי צאלח • מסלט בטאעה אללה וכופה • ומללה בנור אלשמוס כמא קאל וכאור בקר יורח שמש • תם קאל בקר לא עבות וג' • הו כנור צבח לא גים פיה • בל הו אכתר מנונה נורא" ואשד קוי • ואכתר מן אלמטר אלדי ינבת אלכלא מן אלארץ • אכתר מן דלך ואקוי אנבת לה גיאתה ומראדה ואקצי חואינה • יקול חנינד דויד הדה אלדרנה אלתאניה מרתבה אלמלוך אלצאלחין • ואמא אנא פלם ינעל לי כראך פקט • בל נעל לי דרנה תאלתה • כי לא כן ביתי עם אל • לים כראך וחדה • כי ברית עולם שם לי • לא ינקטע • ערובה ושמורה מנצודה ומחפוטת יעני תאתי עלי נטאם תסאיר אלהר כלף בעד סלף • כי כל ישעי וכל חפץ וג' ולים אחתאז אנ ינבת לי גיאתה או מראד מתל אולאיך אלדי קאל פיהם דשא מארץ בל הו אמור תאבת נאבת לא יוול • אלי ס' ¹ הנא כלאמה •

(Foll. 32 b, 33 a.)

The passage in which Saadyah and Hai are mentioned together runs as follows:—

קאל ר' יהודה פי תאליף לה פי אלמטאבק ואלמנאנס ² • מרי • מריא אלאול כי בית מרי המה • ואלתאני שור ומריא וצאן • והו אסם חיואן • ולא באם ³ אנ אדכר לך ההנא מא וגדתה מסטורא" לטורי אלעלם פי אלאמה • והמא רבנו סעדיה ורבנו האי גאונים זכ' לב' • קאל רבנו סעדיה גאון ז'ל אנ אלגואמים כשרים לקרבן ושחומהא חראם ונעל דלילה שבעתי עולות אלים וחלב מריאים • ואיצא ויזבח שור ומריא • וקאל רבנו האי גאון ז'ל אנהא פסולין לקרבן ושחומהא חלאל והי נוע מן אלכקר אלכריה • ופסר בריאים מעלופה מן קולה כעת במרום תמריא • ומן קול אלמשנה ממרין את העגלים • ולקד יעטר עלינא אלתרגיה בינהמא • ואנא אתמתל פי הדא בפצל הדא אבן מאסויה פי כתאב אלפצול ⁴ • קאל אדא אתפק ארסמאמאליס וגאליונס בפצל קאלה אבן מאסויה פדאך • ואן אכתלפא עטר עלי אלעקול פכה •

¹ The dot over the letter ס evidently indicates that it was written down by mistake; for there is apparently no place here for a word beginning with ס.

² See the *Paris Catalogues des Man. Hébr. et Sam.*, No. 1221, where a כראב אלהגים of Ibn Balaam is mentioned.

³ See J. Derenbourg in *Revue des Études Juives*, vol. V, p. 139; compare Poznański in *Zeitschrift für Hebr. Bibliogr.*, I, 3, p. 98.

⁴ See *Ibn Abi Uṣaibiah*, vol. I, p. 183; also Steinschneider, *Hebr. Uebersetzungen des Mittelalters*, p. 716.

4. Abu Zakaryah Yahyah, i. e. Yehudah Hayyuj, almost continuously; so e. g. foll. 1 b, 2 b, 3 b, 18 a. The same authority is referred to under the title אלאסתאר (the Master) on e. g. foll. 156 b, 163 a.

The following references may be quoted as exhibiting remarks which specially apply to the text of Samuel.

On fol. 11 a (in comments on iii. 2):—

ופסרה אבי (אבו) זכריא יחיי וקאל אנה יעני תחת איש בשת במעני
סרא ענה וכו'.

On fol. 17 a:—

קאל אבו זכריא יחיי פי קול אלנין הרנו לאבנר (iii. 30) וגרת מתל הדא
אללאמאת פי גיר מוצע (מא מוצע MS.) יוצלון בהא אלפאעל אלי אלמפועל
כמא יוצלון אלפועל אלי אלמצאף אליה באלבא אלזיזרה מתל הרי
בגלבע וכו'.

On fol. 39 a (in comments on vi. 3):—

קאל אבו זכריה יחיי ען הדא אלפסוק אלתאני אן פיה אצמאר כלמה כאנה
קאל וילכו עם ארון האלהים.

5. Abu'l-Walid Marwan ibn Jannah is very often quoted as צאחב אלמסתלחק, צאחב כתאב אללמע, צאחב אלאצול as e. g. foll. 2 a, 6 a, 15 b, 120 b (which latter contains a quotation from ch. 27 of the כתאב אללמע).

6. Yehudah ibn Balaam¹ is also frequently quoted under the simple designation of יהודה ר'; so e. g. foll. 1 a, 8 b, 12 b, 14 a. See also the passage in which Saadyah and Hai are referred to.

7. Moses b. Samuel ibn Jikatila is referred to twice.

i. On fol. 108 b (in comments on ch. xvii. 29):—

וקאל ר' משה בן גקמילה נבע פי כתאב אלתרכיר ואלתאנית² • ואמא
ישפות בקר פיגוז אן יכון ואחדה שפה • מתל שרה ושדות • ויעני בה סמאן

¹ The quotations from Ibn Balaam given by S. Poznański in the *Zeitschrift für Hebr. Bibliogr.*, vol. I, pp. 97-99, are nearly all found in the present MS. under יהודה ר'.

² See Poznański, *Mos. b. Samuel Hakkothen Ibn Chiquatilla*, p. 20. Poznański there says (note 3), "Dieser Name ist nirgends ausdrücklich angeführt." There is, therefore, a clear gain in having in this place a distinct mention of the Arabic title borne by Ibn Jikatilla's grammatical work.

אלבקר כאנה קאל ובריא בקר • לאן הרה אללפטה מונודה פי לנה אלאואיל
פי מעני אלצהה • כמא יקולון שפוי ונשתטה • שומה ונשתפה • וקד ינח אנ
יעני בה צרוע אלבקראת לאנהא תחלב פתרק ען מא כאנת עליה קבל חלבהא
כמא קאל פי מן רקת עצאמה ושפו עצמותיו

ii. On fol. 150 b (in comments on ch. xxii. 5):¹—

קאל ר' יהודה וגמיע אלקצה אנמא תקצצי כלצהה מן אלאעדא • ולקד
אכטא בן גזטילה פי תפסירה נחלי בלעיל אמראצא רדיה • אשתקה מן כל
המחלה וג' בעמה • ולם יערף אנ אלולי לם ישיב² אמראצא ולא וצפהא •
אנמא צדר ביום הציל יי אתו מכף כל איביו ומכף שאול • תם קדם פי צדר
וצפה אלאעדא מא כאן אללה מעה ומא כאן פי עונה כקולה ויאמר יי סלעי
ומצודתי וגו' וסאיר אלוצף תם נעתהם בהדה אלנעות עלי סביל אלתסאע
ואלמנאז • תם וצף אמחעאץ אללה לה וגצבה עליהם לאנתמאעהם עליה
הו קולה ויתגעש ותרעש הארץ וג' אלי אכר אלפצל מן וצף אלמפר בהם
ואלפתח פיהם • ופי הדיא תקול אלאואיל זכר' לבר' כך וכך מאן דכר
שמה • והכרי נחן נקול לה מן דכר הנא אמראצא • והדיא הו אבין מן אנ
יתכלם עליה [אל] גיר אנ מן רכב ראסה פי שי דון תתבת סקט פי אבחר
אלגלט

8. Nathan b. Yehiel (צאחב אלערוד) is also referred to twice.

i. On fol. 95 b (in comments on ch. xv. 32):—

קיאל פי אלערודן פי באב ארץ איה בית נדיב • תרגום האן בית ארכונא • •
קרית ספר • תרגום קרית ארכי • ויתא ראשי עם • שעם כל חבורה וחבורה
הוא בא ונוטל שכר לפרנסים בפני עצמן ולארכונים בפני עצמן •

ii. On fol. 106 a (in comments on ch. xvii. 19):—

הריפות אסם ללקמה אלמבלול אלמדקוק והי אלהריסה • ונטירה בתוך
הריפות בעלי • וקאל פיה אלתרגום דקילן ודכרה צאחב אלערודן ולם ישרחה •

9. Abu 'Alī al-Baṣrī (the famous Karaite Yefeth b. 'Alī) is mentioned on fol. 164 b (in comments on ch. xxii. 34):—

ועל במתי • • • פאמא אבו עלי אלבצרי פאנה קאל כמא דכרנא ענה
קמאקם בלרי בזיאדה אלבלד יעני אנה יכון דלך ענד רוועהם מן אלגוז •
וחסב הדיא אלקול אנ ירד עליה • ואדא סלם אליה פמא יעמל פי במתי
ים ונירה •

¹ See Poznański, op. cit., p. 134.

² Poznański has يُشِب.

10. On fol. 42 a (in comments on נזרים ואלהיו, vii. 23) is the following reference to the author of an unknown work, entitled אנרון אב ואם:—

ואעלם אן אלמתרנם ללנביאים לם יתרנם גזים ואלהיו • וקד בין צאחב
אנרון אב ואם אן אלמתרנם שך פיה ואוסע אלקול הנאך.

Besides the above-named individual authorities the author of the Commentary also refers to אלאואיל or אלקרמא, לנה, אלמשה, the Talmud, the ססרת, the Syriac dialect (אלסריאני), the Targum, and a few other indefinite authorities (בעין, אלמפסרין, אלמפסרין, &c.).

Isaac b. Samuel refers to his own Commentary on Joshua on foll. 105 b, 130 a, 143 b. A reference to his Commentary on Judges (קצה פלגש בנבעה) is found on fol. 9 b.

That the author was acquainted with Palestine follows from what he says in connexion with ch. v. 6 (fol. 23 b):—

וכאן רסם כל עור ופסח יקצד אל ירושלם כמא יקצד פי זמאנא הדא
אלמבתלאין [אלי] טבריה¹.

SPECIMENS OF TRANSLATION.

I.

SA'ADYAH ON 2 SAMUEL XXI.

KNOW that many questions may be asked with regard to this difficult narrative. But the prince of commentators, our Master Sa'adyah Gaon, has briefly discoursed thereon in his Commentary on the Parashah "We'attah Tešawweh," in connexion with the account of the "Ūrīm w^e-Tummīm," where he touched on the most important points thereof. And it appears suitable to record his words in full² in this place, and after this I shall comment on the meaning of each verse in accordance with its requirements.

His words, blessed be his memory, are as follows:—"We notice that nine questions may be asked concerning this narrative. The first, which is also the most substantial and most important of all,

¹ See Steinschneider, *op. cit.*, XX, 10, 63.

² The phrase اعطاء برميته is quoted by Freytag under the root رَم, as meaning "dedit illam rem totam." In the Kāmūs it is explained that the origin of the expression is to be found in "the giving away of a beast with the halter (رَمَّة) thereof," i. e. "in its entirety."

is: How was it that, though it was Saul who sinned, his children and the children of his daughter should die for his sin? The second: Why was Mephibosheth spared, and whether his exemption was due to special favour that was shown to him? The third: Were the five that were killed the sons of Merab, or the sons of Michal? The fourth: When did Saul slay the Gibeonites? The fifth: What is the meaning of the words "in his zeal for the children of Israel and of Judah"? The sixth: Why does he say "but the Gibeonites were not of the children of Israel"? The seventh: How was it that the retribution was deferred till that time? The eighth: Why were the slain allowed to remain [at the place of execution] from the beginning of the summer to the end thereof? The ninth: Why was their burial delayed to the end of the summer?

It is necessary to give an answer to each of these questions. My answer¹ to the first *great* question is that it was Saul, together with his sons and his daughter's sons, who slew the Gibeonites. This is distinctly indicated at the beginning of the narrative, where it is said: "And the Lord answered, it is for Saul, and for his blood-guilty house," thus showing clearly that the members of his family were guilty of blood. And this answer will be found to have a close bearing² on the fourth question, for the slaughter of the Gibeonites took place at the same time with the slaughter effected at Nob, the city of priests, as we shall explain. And it is known that when his soldiers declined to kill them (as it is written: "But the servants of the king would not put forth their hand to fall upon the priests of the Lord"), Saul appealed to the members of his family and to Doag, who gave him [the required] assistance. As for Doag, this is expressly stated in the narrative of Nob³. And as for the members of his family, it is written in this place: "And for his blood-guilty house." They are, perhaps, all comprehended in it. Only those of them who died before the retribution now remained unrecorded, and the punishment thus fell upon those that were alive. The number of the Gibeonites was seven⁴, and they, therefore, said: "Let seven men of his sons be delivered unto us." Also, if ten or five of those who had killed them had remained, the sum would

¹ It will be seen that the repetition of the questions themselves is omitted in the translation.

² *مازج* has the meaning of "se mêler avec" (see Dozy *in loco*); but the government (... *شُعْبَةً مِنْ* ... *يمازج*) is very strange. Even if one should read: ... *شُعْبَةً مِنَ الْمَسَالَةِ* (a branch of the fourth question), the construction would still remain puzzling.

³ 1 Sam. xxii. 18.

⁴ The meaning is, apparently, that seven Gibeonites were slain at Nob.

have remained the same¹. The answer to the second question is that Mephibosheth could not have been spared through favour, because he in reality was not guilty; for he was only five years old when Saul was slain, as it is written²: "He was five years old when the tidings came of Saul and Jonathan out of Jezreel." But if this be so, why does the Scripture say: "But the king spared Mephibosheth"? We answer: because the terms "pity" and "favour" may apply to the right treatment of the pure and the innocent, as it is written³: "He pitieth the poor and the needy." And it is written again⁴: "The men laid hold upon his hand, and upon the hand of his wife, and upon the hand of his two daughters; the Lord being merciful unto him." And again it is written⁵: "And I shall pity them, as a man pitieth his son who serveth him."

II.

SA'ADYAH ON 2 SAMUEL XXII.

Our Master Sa'adyah al-Fayyumi, chief of the academy, may his memory be blessed, has also commented on this song in the Parashah "Wa-yehi B'shalah," before his commentary on the song "Way-yosha'." He there said: "It is necessary to observe that in saying 'out of the hand of all his enemies,' he included Saul in the whole number; and that the Scripture only mentioned him separately, because he was the greatest and most important of them. Similar to this express mention of one out of a number is the saying of Joshua to the spies⁶, "Go view the land and Jericho," whereby we obtain the information that Jericho was the most important of the cities. Like it also is the sentence⁷: "The voice of the Lord shaketh the wilderness," after which one special wilderness is singled out from the total number of wildernesses in the sentence⁷: "The Lord shaketh the wilderness of Kadesh," because this latter impressed people more than the rest. Like it again is the phrase⁸: "Their land brought forth frogs abundantly," thus comprising both the royal and common dwellings. Yet a special distinction is made by the words⁸: "In the chambers of their kings," because these were the greatest and most powerful.

He then says: "He is my shield and the horn of my salvation, &c." These ten terms which are mentioned at the beginning of this song relate to the tenfold expression of the nation's trust in God. It is necessary that we first explain the general principle

¹ i. e. the Gibeonites would have asked for the same number (seven).

² 2 Sam. iv. 4.   ³ Ps. lxxii. 13.   ⁴ Gen. xix. 16.   ⁵ Mal. iii. 17

⁶ Joshua ii. 1.

⁷ Ps. xxix. 8.

⁸ Ps. cv. 30.

underlying them all, and then comment on each one separately. As for the idea that is common to all the ten expressions, it consists in comparing the help given by the Creator, extolled be he, with the names of the mountains. He desires to say, that just as the mountains preserve and shelter those who take refuge in them from heat, and hail, and rain, and wild beasts, and other hurtful things: so does also God strengthen his friends, and preserve them from all harm. A similar usage is also found in ordinary speech, as when men in addressing their princes say: "God has made thee a cave of refuge and an asylum for the weak," in which term they do not mean to imply that they [i. e. the princes] are either a rock or any rigid substance.

III.

YEHUDAH IBN BALAAM ON MOSES IBN JİKATILLA'S
INTERPRETATION OF 2 SAM. XXII. 5.

Rabbi Yehudah said that the whole piece refers to his deliverance from his enemies. And Ben Jikatilla has surely erred when he translated the words "Naḥālē bēliyya'al" by "grievous illnesses," falsely deriving the word "Naḥālē" from "Kol ham-maḥalah¹." And he did not know that the Master (i. e. David) neither mentions illness nor refers to such. He only prefixes the song with the words: "in the day that the Lord had delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul." He then proceeds to refer to his enemies: how God had been with him, and how he had helped him, using the phrase: "The Lord is my rock and my fortress." Further on he expands his description in the form of similitudes. He speaks of God's indignation on his behalf and of his wrath against his enemies, on account of their concourse against him, as it is written²: "Then the earth shook and trembled." The whole chapter, in fact, speaks of their defeat and the conquest that was achieved against them. On a point of this kind, said the ancients: "So and so? who has mentioned his name?" Thus say we also to him [i. e. Ben Jikatilla]: "Who has mentioned illness in this place?" And this is more polite³ than what some one else might say, viz. that he who puts his head into a place without due consideration has fallen into a sea of errors.

¹ In Exod. xv. 26.

² 2 Sam. xxii. 8.

³ מֵאֵן means, however, "more conspicuous" or "clearer," and Poznański's translation (op. cit., p. 135) may be more correct. The present rendering requires the correction of גַּר into אֵן.